BOTTICELLI MADONA

ŽYDŲ GYVENIMAS KRISTAUS LAIKAIS

Z. D.

Kaip atrodė ir kas Jis buvo kaipo žmogus — Tasai, kurio atėjimas į pasaulį yra tapęs didžiausiu įvykiu visoje žmonijos istorijoje? Kaip Jis, kaipo žmogus, pritapo toje tautoje į kurią Jis atėjo? Kokia buvo jo fizinė išvaizda, kokie rūbai, ką Jis valgė, kokiuose namuose gyveno ir t. t.?

Kaip žmogus Jis buvo tikras Augusto ir Herodo laikų Palestinos Izraelitas. Jo fizinė išvaizda niekuo nesiskyrė nuo kitų to meto izraelitų, gyveno paprastoje vieno kambario triobelėje, dirbo, rengėsi, valgė ir kalbėjo kaip ir kiti Jo laikų ir Jo tautos paprasti žmonės. Tad viskas ką galima pasakyti apie to meto izraelitų kasdienos gyvenimą, galima pritaikyti Jam, ir tokiu būdu susidaryti tikrą ir konkretų Jo, kaip žmogaus, vaizdą.

* *
*

Palestina, arba Kanaano Žemė, kaip kad ji Kristaus laikais buvo vadinama, yra labai maža valstybė — visas jos plotas apima maždaug tik apie aštuonis tūkstančius kvadratinių mylių. Per dvi dienas pėsčiomis galima nueiti nuo Nazareto iki Jeruzalės, o nuo Jeruzalės iki Jericho užtenka vienos dienos. Bet tokiame mažame plote gamta yra nepaprastai įvairi, gal niekur kitur pasaulyje tokiuose mažuose atstumuose gamta nėra taip kontrastiška, kaip tenai. Paėjus porą valandų nuo jūros pakraščio atsidursi prie bauginančių kalnų, išdžiūvusių griovių ir daubų, dar už kokios dvidešimties mylių stūkso sausros džiovinami miškeliai arba tuščios vietos, kur jokios gyvybės nėra, o dar po kokios valandos kelionės atrasi lygumas pilnas turtingiausios augmenijos. Visoje Palestinoje buvo daugybė natūralių didelių ir mažesnių olų, kuriomis naudojosi ir žmonės ir gyvuliai, olų panašių į tą, kur slėpėsi karalius Dovydas, persekiojamas savo sūnaus, vienoje iš tokių olų greičiausia ir Jėzus yra gimęs.

* *
*

Kristaus laikais eilinių Palestinos gyventojų namai buvo labai paprasti. Dauguma gyventojų buvo kaimiečiai ir gyveno mažais kaimeliais. Tose vietose, pav. Judejoje, kur gamta buvo žiauri ir kur buvo trūkumas vandens, žmonės gyveno tik ten, kur artimai buvo kokia vandens versmė ar šaltinis. Miesteliai visoje Palestinoje taip pat buvo, galima sakyt, tik didesni kaimai. Archeologai nustemba, kai atkasę kokį garsų Šv. Rašte minimą "miestą", pamato, kad tai būta tik gal kiek didesnio paprasto kaimo.

Kaimuose, kaip kad Nazarete, kur Jėzus augo, gyvenamasis namas buvo paprastas keturkampis vienaaugštis pastatėlis pusiau perdalintas: viena pusė šeimai, antroji turimiems gyvulėliams. Kiek daugiau pasiturintieji turėjo truputį ištaigingesnes gyvenamąsias patalpas. Namo stogas buvo labai svarbi gyvenamosios patalpos dalis. Ir ne vien tik kaip namo apsauga nuo lietaus ar saulės. Jis buvo plokščias ir truputį nuožulnus, kad galėtų nutekėti lietaus vanduo, o saugumo sumetimais apsuptas turėklais. Ant stogo buvo laikomi darbo įrankiai, ten buvo džiovinami baltiniai, vasaros naktimis ten buvo galima miegoti. Stogas buvo vieta nueiti pasimelsti ar šiaip pailsėti. Kaikas ant stogo pasidarydavo palapinę. Vėliau vieton palapinės, turtingesnieji pradėjo statydintis kambarį — taip pamažu prieita prie antrojo aukšto — "viršutinio kambario" vadinamo *cenacula*. Tokiame "viršutiniam" kambary Jėzus su savo mokiniais valgė paskutinę vakarienę.

Kaimo žmonių namai dažnai būdavo sujungiami su gamtos padarytaja ola, ir tai buvo didelis patogumas karšto klimato krašte: ten buvo galima vėsumoj laikyti maistą ir apsaugoti jį nuo greito sugedimo. Kaimuose visi apie savo triobas turėjo sodus ar daržus, kur galėjo auginti daržoves ar figų medžių pavėsyje ilsėtis.

Žydai buvo švarūs. Valgyti nenusiplovus rankų buvo skaitoma nuodėmė. Penktadieniais po pietų, prieš užšvenčiant Sabbath — subatą — buvo patariama gerai nusiplauti visą kūną. Kūnui apsitrinti vartojo kempines, buvo žinomi ir šepečiai. Vyrai augino barzdas, vyrai ir moterys nešiojo ilgus plaukus, kuriais gėrėdavosi ir didžiuodavosi, juos tepdavo kvepiančiais aliejais ir šukuodavo iš medžio ar kaulo padarytomis šukomis. Ypatingai moterys labai daug dėmesio kreipė į savo plaukus: juos visaip pindavo, puošdavo blizgučiais ir kaspinais. Vyrai ir moterys labai mėgo kvepalus, kvėpindavosi ne tik save, bet ir savo gyvenamas patalpas — tai sumažindavo prakaito ir burnos kvapą, kuris, privalgius svogūnų ir česnakų, nebūdavo labai malonus. Kaikurie kvėpalai buvo labai brangūs, pav. nardas, kuriuo Marija Magdalena tepė Kristaus kojas. Moterų pomėgiui puoštis vyrai pritarė, jie patys puošė savo žmonas nesigailėdami išlaidų.

Iš to, kad izraelitai tiek daug dėmesio kreipė į savo išvaizdą ir švarą, galima daryti išvadą, kad jie buvo socialūs. Labai vertino draugavimąsi ir dažnus susitikimus su draugais, kaimynais ir giminėmis. Šeimos švenčių jie turėjo nemažai: sužadėtuvės, jungtuvės, kūdikio gimimas, kūdikio apipjaustymas ir pan., vis tai buvo progos susieiti, pasižmonėti.

Kūdikio gimimas buvo bene pati didžiausia šeimos šventė, didžiausias jos džiaugsmas. Linksmoji naujiena tuoj pat buvo siunčiama giminėms ir draugams, ir visi buvo kviečiami puotai. Žydai kūdikį skaitė didele palaima ir didžiausiu šeimos turtu: juo daugiau šeimos prieauglio, juo daugiau garbės ir pasididžiavimo. Nevaisingumas buvo didelė gėda ir pažeminimas.

Gimęs kūdikis būdavo nuprausiamas, jo kūnelis ištrinamas sūrum vandeniu, suvystomas ir tada atnešamas parodyti susirinkusiems. Sveikinimai būdavo ypatingai gausūs, jeigu tai buvo berniukas, mažiau entuziastingi — jeigu mergaitė. Betgi didžiausias džiaugsmas šeimoje būdavo, jeigu pirmagimis būdavo sūnus. Motina savo kūdikius maitindavo krūtimi labai ilgai, dažnai iki dvejų ar net trijų metų. Tai apsaugodavo kūdikius nuo daugelio ligų, ypatingai nuo dizenterijos.

Kiekvienas vyriškos lyties kūdikis turėjo būti apipjaustytas. Kristaus laikais tai turėio būti padaryta aštuntoje dienoje po gimimo. Apipjaustymo metu kūdikiui buvo duodamas vardas, kurį parinkdavo tėvas. Pavardžių žydai neturėio: prie duotojo vardo žmogus turėio tik savo tėvo vardą.

Pirmuosius gyvenimo metus vaikai būdavo savo motinų globoje: žydės buvo puikios motinos — pasišventusios ir sąžiningos. Dukterys būdavo motinų globoje kol ištekėdavo, o berniukai vos tik kiek paaugę būdavo pradedami mokyti to verslo ar darbo, kuri dirbo jų tėvai, be to, visi berniukai buvo siunčiami į mokyklas. Palestinoje pradinės mokyklos buvo prie kiekvienos sinagogos. Turtingų ir beturčių tėvų vaikai, sulaukę penkerių metų amžiaus būdavo ten siunčiami ir buvo mokomi beveik išimtinai tiktai Torah. Alfabetas, skaitymas, vėliau truputis istorijos ir geografijos — viskas buvo mokoma tiktai iš šventųjų knygų — Torah. Jaunuoliai, kurie norėjo specializuotis religinėse studijose turėjo vykti į Jeruzalę ir įsijungti į tas mokyklas, kuriose mokė augščiausieji Įstatymo žinovai. Bet ir šiose augštosiose mokyklose buvo dėstomi tik religiniai ir moralės dalykai — kitokių mokslų Izraelyje nebuvo. Talmudo skyriuje, kuriame duodami nurodymai tėvams, sakoma, kad sulaukęs penkerių metų vaikas jau turi pradėti šventąjį mokslą, dešimties metų — atsidėti studijavimui tradicijų, trylikos — jau turi žinoti visus Jahovos Įstatymus ir vykdyti jų reikalavimus, sulaukęs penkiolikos, jei nori, gali pradėti savo mokslą tobulinti.

Taigi, išskyrus tuos, kurie norėjo mokslą tęsti, žydų vaikų mokslas baigdavosi jiems sulaukus trylikos metų. Nuo trylikos metų jaunas izraelitas jau buvo nebelaikomas vaiku, buvo priimamas į suaugusių vyrų eiles, nuo tada jis turėjo kasdien kalbėti nustatytas maldas, pasninkauti, atlikti kasmetines tradicines keliones į Jeruzalę, o nuėjęs į šventyklą turėjo teisę eiti į "vyrų kiemą" — jis jau buvo pilnateisis Izraelio tautos narys.

Izraelio vyrai kurdavo šeimas gana anksti, buvo laikomasi nuomonės, kad aštuoniolika metų vyrui yra pats geriausias laikas vesti. Įdomu, kad izraelitų jungtuvėse buvo labai mažai religinio elemento. Praėjus metams po sužadėtuvių būdavo ruošiama labai iškilminga vestuvių puota, į kurią būdavo kviečiami visi giminės, visi kaimynai, visi draugai ir draugų draugai. Tai matome ir šv. Rašte minimose vestuvėse, kur buvo pakviestas ne tik Jėzus ir Jo motina, bet ir visi Jo apaštalai ir mokiniai. Vestuvių išvakarėse jaunikis, lydimas draugų, vykdavo parsivesti sužą-

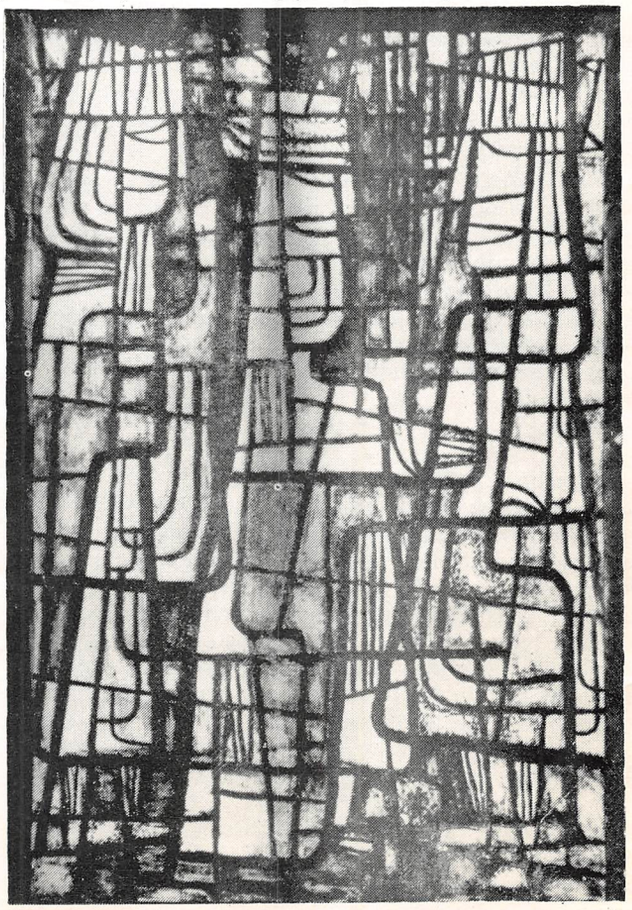

B. JAMEIKIENĖ TRYS KARALIAI